

a classicus nyelveket és irodalmakat eredménynyel tanították, eléggé illusztrálja az, hogy azokban a városokban, melyekben a testvéreknek iskoláik vannak, minden hivatalnok tudott latinul, minden kereskedő görögül beszélni, vagy legalább is megértette azt, a ki görögül beszélt. Még az is előfordul, hogy az ilyen városokban nem ritkán hallani polgárleányokat, sőt szolgálókat is, kik mindennapi munkájuk elvégzése közben lelkesülten éneklék a latin dalokat, melyeket környezetük intelligens embereitől szorgalommal, sőt örömmel megtanultak.

Ez az adat, melynek valódisága fölött nincs okunk kételkedni, azt mutatja, hogy a közös élet testvérei, hivatásszerű tanításukkal azt érik el, hogy a polgárság, sőt még az alsóbbrendű néposztály is az iskola felé fordítja tekintetét, nem idegenkedik attól. Így lépnek a közös élet testvérei, mint erkölcsi testület, a városok, a jogi testületek örökségébe, a testvérek iskolái arra vannak hivatva, hogy a városi iskolákban megkezdett reformmozgalmat újra fölvegyék és a tanítás javítása, a nevelés kérdéseinek tisztázása érdekében üdvösen munkálkodjanak.

(Folytatása köv.)

ACSAY ANTAL.

AZ ANGOL JÁTÉKOK HATÁSA MALTA SZIGETÉN ÉS EGYIPTOMBAN.

I. Malta szigetén.

A játékhajlam veleszületik az emberrel. Ez az a tulajdonsága az embereknek, a mely nem ismer előjogokat, a mely az aranyos bölcsők és az egyszerű pólyák lakóinak közös tulajdonát képezi. Játsszani szeret minden gyermek; sőt, ha ezt a játékra való hajlandóságot ápoljuk, az valóságos szenvedélylyé növi ki magát.

Ezt a hajlandóságot könnyű szerrel kielégítheti mindenki, mert nem szükséges más hozzá, mint szabad idő, szabad levegő, szabad tér és néhány játszótárs.

Míg az idő szabadon rendelkezésére állott az embereknek, addig a játék a bölcsőtől a késő vénségig elkísérte az embereket. Az ó-kor nem-

auf Justin und Sallust, auf Plutarch, Thucydides und Herodot zu richten; auch die Schriften des Aristoteles und Plato wird man nicht ohne Nutzen lesen, besonders aber muss man des Stiles wegen bei Cicero verweilen; ausserdem ist ein ernstes Studium auf Augustin zu verwenden, womit man Hieronymus, Ambrosius, Chrysostomus, Gregorius Bernhard und Hugo von St. Victor verbinden mag. — V. ö. Ullmann C.: Reformatoren vor der Reformation vornehmlich in Deutschland und den Niederlanden. II. 391.

zeti játékaiban még együtt játszottak az ifjak az idősebbekkel. A játék csak akkor kezdett az ifjúkorra visszaszorulni, a mikor az idő már nem állott szabadon az emberek rendelkezésére. A gyermek- és az ifjúkornak azonban valóságos éltető elemét, föltétlen táplálékát képezik a játékok.

A régi Hellasnak szabad polgárai, vitéz hősei a játszótereken nevelődtek. A századok növekedtével azonban fokozatosan kisebbedtek Hellasban a palæstrák méretei. A görög szabadság sírba szállásával a játszóterek homokját is ellepte a bojtortján. A mi korunkban meg már elfeledték az emberek a játékokat. A nevelésirány elfojtotta a gyermekekben a legüdvösebb hajlamnak : a játékhajlamnak a megnyilatkozását. A szülők és a nevelők minden gondot a külsőségekre és az ildomos viselkedésre fordítottak. Ha ezelőtt néhány évvel az apróságok egy kissé ugrándoztak, vagy ha ruháik beporosodtak, nem maradt el a nevelő dorgáló szava. Így egyszerre csak azon vettük észre magunkat, hogy a mi korunk gyermekei nem tudnak játszani.

Hellas polgárainak szabadságérzete az angolok szabadságszeretetében ébredt új életre. Ezek szabadságérzetének pedig egyik kiapadhatatlan forrása a játékszenvedély, a mely az angol közéletnek nemzeti kincsévé lett.

Az angolok játékszenvedélye azonban vándorútra indult és a művelt népek hazájában új otthonot talált magának.

Az iskolák, a honnan ezelőtt nálunk is számúzve voltak a játékok, mindig több és több időt juttatnak a játékoknak, a melyek az egészség, önállóság, szabadság- és igazságérzetnek egyik alapkellékét alkotják. A játékok az által, hogy szabad téren és főleg szabad levegőben szabad mozgást végzünk, biztosítják szervezetünknek egészséges fejlődését. A ki megszokta a szabad levegőben a gyors felhevülést és a gyors lehülést, annak szervezete könnyen ellenáll az idő viszontagságainak. Az önállóság fejlesztésére is nagy befolyással vannak a játékok, a hol mindenik játszónak bizonyos kötelessége van, a ki iparkodik a közös ügyért a reá bízott feladatnak úgy a maga becsületéért, mint társai érdekében minél pontosabban megfelelni.

A szabadságérzet meg semmi mással nem fejleszthető az emberben oly erősen, mint a játékok által. A játék nem ismer zsarnokokat. Itt mindenkire feladatteljesítés várákodik. A ki nem teljesíti jól a reá bízott kötelességet, azt kizárják a játszótársak a játéktérről, a hol csak annak van helye, a ki tehetségéhez képest megfelel a benne helyezett bizalomnak. A bántolókony, kényeskedő vagy fenhéjazó tagokat nem tűrik meg maguk között a játékosok. Az ilyen természetű ifjaknak vagy természetekkel vagy a játékokkal kell szakítaniok.

Az igazságérzetnek a fejlesztésében is alapvető munkát végeznek a játékok. A játszótársak nem hizelegnek egymásnak. Mindenkit anyyi

értékűnek tartanak, a mennyire ki-ki rászolgál. Itt nem ismerik a születést, a vagyont, itt csak az ügyesség értékét mérlegetik. Itt a legszegényebbet is megválasztják játékvezérnek, ha ő a legügyesebb és legigazságosabb tagja a társaságnak, míg az ügyetlenebbek minden vagyonuk daczára is az utolsók közé kerülnek.

És ez az érdemszerinti osztályozás annyira vérévé válik a játszó-társaknak, hogy kíméletlen gúnynak tartanak, ha valamely ügyetlen előkelőséget választanának meg vezetőnek, a ki szinte szégyenpírral utasítaná vissza ezt a meg nem érdemelt tisztséget.

Íme a legnemesebb pädagogiai elvek mennyire érvényesülnek a játékokban, a melyeket ápolni, nevelni, nagyobbítani kell minden pädagogusnak, a ki a gyermekből igazi embert is óhajt nevelni.

Hála a gondviselésnek, hogy a mi legfelső tanhatóságunk felfogva a játékok üdvös nevelői hatását, mindent elkövet a játékoknak minél szélesebb körben való meghonosítására.

A tornatanárokat már is a külföldre utaztatott lelkes és ügyes tanárok minden valamire való játékra megtanították, még pedig állami-költségen, hogy a tornatanárokat ne gátolja semmi sem a játékok elsajátításában. De a kormány ezzel sem érte be. Minden várost felszólított játékterek felállítására, így évről-évre szaporodik a játékterek száma. — Az évenkiut meg-megújuló tornaversenyek alkalmával is kiveszik a maguk jussát a játékok, így a nagy közönség is mindinkább nagyobb kedvet mutat a játékok iránt.

Azt pedig, hogy a nagy közönség érdeklődése mily kiszámíthatatlan előnyöket idéz elő a társadalomban, semmi sem bizonyítja fényesebben, mint az angoloknak a világ különféle pontjain elterjedt játéka, a melyek közül én csak a Malta szigetén és Egyiptomban látottakról számolok be a következőkben.

Az angoloknak jellemző tulajdonságuk, hogy a hol megtelepesznek, oda elviszik az ágyúkkal a labdákat is magukkal. Az ágyú és a labda hozzá van forrva az angol fogalmához. Ezek nélkül nem érzi ő sehol sem otthon magát. Malta pedig az angoloknak egyik legkedvesebb otthona, így az ágyúk mellett nagy bőség van ott a labdáknak is. Malta-szigete a világ egyik legnagyobb erőssége. Az angol sasoknak ezt a sziklafészkét meg nem közelíthetik az ellenséges hadi hajók, mert a sziklafalakon egymást érik azok az óriási ágyúk, a melyek messzebb lőnek, mint a világ bármelyik hadi hajójának az ágyúi. Maltának ütegei azonban nemcsak nagyságra, hanem számra nézve is bámulatba ejtik az embert. A sziklafalaknál ágyú ágyút ér, a melyek gyilkos tekintetet vetnek a Földközi-tenger tajtékzó habjaira. A terek és az utcák is tele vannak ágyúkkal, sőt még a középépületek kapui alúl is ágyúk bámészkodnak a járó-kelőkre. Ágyúk azonban katonák nélkül nem képzelhetők,

magától értetődik, hogy ezek a nagyszámú ágyúk nagyszámú katonaságot is kívánnak. Malta tehát tele van angol katonákkal, a kik az ágyútöltőgetésen és fegyverforgatáson kívül a labdajátékban találják minden gyönyörűségeket.

A helyőrség reggel 7—10-ig és délután 2—4-ig végzi fegyvergyakorlatait az ágyúknál és a gyakorlótéren. A mint azonban a legénység puskáját és oldalfegyverét letette, azonnal visszasiet a sziklafalakhoz és a gyakorlótérre, hogy szabad idejét labdajátékkal tölthesse el.

Hihetetlen az a jókedv és könnyűség, a melylyel ezek a megfárasztott emberek órákig kergetik a labdát.

És ez a játékszenvedély kimondhatlan edzetté és kitartóvá teszi az angol katonát, a ki szabad idejét nem haszontalan semmittevésben, hanem a testet és a lelket egyaránt éltető játékban tölti el. — A sziklafalagnál az úgynevezett határrugó járja. A kapukat itt nem pózna, hanem kapuőrökkel körülvett két-két játszó képezi, a kiknek a hátuk mögött 15—20 méter távolságban mind a két részen 25—30 játszó alkot sorfalat.

A játékot az a párt nyeri meg, a melyeknek sikerült a labdát az ellenfél kapuján és sorfalán keresztül rugni. Csakhogy ez az átrugás sok akadályba ütközik, mert a kapukat a kapuőrök védik, a sorfalból pedig az ügyesebbek előrohannak és visszarugják a labdát, ha az már az ő kapujukon át feléjük repült.

Ez, a játék szünet nélkül foglalkoztatja az egész táborn, mert a támadók és védők folyton ide-oda rugdalják a labdát, a mely a jobbra és balra húzódo sziklafalak miatt csak előre és hátra repülhet. A legelszántabb harc a sorfalnál támad, a hol a labdát kézzel is le szabad fogni, de továbbítani csak rugással lehet.

Gyönyörűség ezt az elkeseredett harcot a várfalokról nézni. Minthogy pedig egyik fél sem engedi magát, így délfelé akárhányszor győzelem nélkül térnek vissza a kaszárnyákba.

A több mint száz kilométernyire körülfutó sziklafalak mentében ezt a játékot kizárólag csak katonák játszá, a mely a várfalokról néző közönségnek is kellemes szórakozást nyújt.

A gyakorlótéren berendezett játszóhelyeken azonban már a katonák együtt játszanak a polgárokkal, a hol a lawn-tennis, cricket, határrugó és rugdaló számára fel vannak szerelve állandóan a kijelölt helyek.

A katonaság fegyvergyakorlatai után a tiszt kar, a város előkelősége és a télen át nagy számban itt időző angol pénzemberek családostul együtt a játszótérre sietnek.

A lawn-tennis pályát túlnyomólag hölgyek foglalják le maguknak, a cricketben és a rugdalóban azonban csak férfiak vesznek

részt, mert itt a kapuk körül mindig kemény tusára szokott kerülni a dolog.

A lawn-tennis pályán csupa ellentétek keverednek össze. — A sugártermetű szőke missek kimagaslanak a bogárszemű maltai hölgyek között, a hidegvérű angol dámák mellett csak úgy pezseg a maltai szépek vére az ő kerekded tagjaikban.

A játékot többnyire a missek nyerik meg, mert ezek az ő nyugodtságuknál fogva egész biztosan ütik a kifeszített hálón át a kijelölt helyre a labdát, míg a tűzről pattant maltai kisasszonyok labdája többnyire túlrepüli a határt.

A cricketben és a rugdalóban a fürge maltai ifjakkal nem tudnak egy könnyen elbánni az angolok, a kik a könnyű mozdulatokban nem képesek túlfenni ezeken. Azonban ha hosszúra nyúlik a játék, akkor a kitarás és az elszántság többnyire az angoloknak szerzi meg a győzelmet, a kik már az iskolában begyakorlott játékokban nemcsak kitarásra, de nyugodtságra is rászoknak. De ha a játékkal gyorsabban végeznek, akkor a diadal a maltaiaké.

A határrugót itt is leginkább a katonák játsszák, hol a legénység együtt mulat a városbeli ismerőseivel.

Délben mindnyájan haza mennek, hogy délután 4 óra körül ugyanitt, majd a városkörüli vidéken újabb szórakozást keressenek maguknak. Szébbnél szebb fogatokon, tüzesebbnél tüzesebb paripákon nyargalnak ilyenkor kifelé, hogy az ügyes hajtásban és a könnyed lovaglásban produkálják magukat.

Az egymás mellé vagy az egymás elé fogott lovakat bámulatos gyorsan és biztos kézzel hajtják az angolok, telivérű paripákon meg oly délczezen ülnek, hogy csak a magyar huszárok képesek oly szépen megülni a lovat. A lovaglásban és a lóhajtásban túlszárnyalják a maltaiakat, pedig már ő reájuk is sok ráragadt az angoloknak ezen világhírű ügyességéből.

A bakon és a nyeregben a missek is túltesznek az ő gyengéd társaikon, a szépséges maltai hölgyeken. Az angol dámáknak nagy kedvök telik abban, ha minél szilajabb lovakat hajthatnak és mennél tüzesebb paripákon nyargalhatnak. A gyepelével ép úgy megfélekezik a kocsiba fogott telivér lovaikat, mint a kantárszíjjal a tüzes arab paripákat. A maltai hölgyek azonban csak a jól betanult lovakat szeretik hajtani és csak a szelid paripákra mernek bátran felülni, az angol nőknek meg az a legnagyobb élvezetök, ha makranczos lovak kerülnek kezök ügyébe.

Az ágyúkkal meghódított Malta szigetét az angolok igazában csak játékaik, finom szokásaik és egyéb más nemes tulajdonságaik átültetésével hódították meg maguknak. Az őslakók, kik sajtáságos keverékei a móroknak, araboknak és az olaszoknak, kiknek még a nyelvök is (la lingua

Maltese) ennek a három fajnak a vegyülete, bizalommal, ragaszkodással és szeretettel viseltetnek az angolok iránt. Erre a szeretetre különben rá is szolgálnak az angolok, kik viszont nagy tiszteletben tartják a bennlakók szokásait. E tekintetben fölösleges többet mondanom annál, hogy a maltaiak számos ünnepnapjain épen úgy díszbe oltözik az angol rendőr, mint vasárnapokon, a katonák is fölteszik ilyenkor az ünnepi sisakot és nem tartanak fegyvergyakorlatokat.

A műveltséget is átültették az angolok erre a szigetre. A kaszárnyák mellett egymást érik az angol szakiskolák, a hol a maltai anyanyelvű ifjak az olaszon kívül teljesen megtanulnak angolul is. Ugyancsak ezen iskolák növendékei nap-nap után megjelennek a játszótéren, a hol órák számra a legnagyobb szenvedőlylyel gyakorolják magukat a különféle labdajátékokban.

A mit az ágyúk meg nem hódíthattak, az a labdák számára maradt vissza. És ezek nagyszerűen megoldották hivatásukat. A játékokkal az angol szokások is otthonosak lettek Maltában. A szokásokban egybeolvadt Malta örökre odatapadt az anyaállam testéhez, a honnan azt többé leszakítani nem lehet.

A brit szigetekről tehát büszkén gondolhatnak Malta szigetére. Ebben a sziklafészekben Anglia ura lett a Földközi-tenger közepének. Innen örökdik ő az ő nagyforgalmú keleti és déli vízi útjai fölött.

(Vége következik.)

Kaposvár.

BEKSICS IGNÁCZ.

EGY ÚJ KISÉRLET A NEVELÉSI GYAKORLAT TERÉN.*

A művelődési «korszakok» eszméje a nevelésben, melyet elsőbben Ziller fogalmazott s később dr. Rein a jenai pädagogiai seminariumban gyakorlatilag is alkalmazott, korántsem ismeretlen azok előtt, kik a nevelési teoriákkal némileg ismerősek. Ez idő szerint azonban az eszme gyakorlati alkalmazásában, [úgy látszik, az Egyesült-Államokat illeti az orosz-lánrészt. Az eszme lényegé röviden a következőkbe foglalható össze: Minden gyermek fejlődése folyamában magának az emberi nemnek fej-

* A new-yorki «Forum» című haviszemle 1896. évi novemberi számában Buck Gertrud érdekesen írja le látogatását a Michigan-állam Detroit nevű városában fekvő tanítóképző-intézet gyakorló iskolájában és észleleteit az ott alkalmazott sajátos nevelési rendszerről. A cikknek, melyre Kármán Mór figyelmeztetett, lényegét érdemesnek tartjuk t. olvasóinkkal ezennel megismertetni. Szerk.